

## VÝZNAM STRATEGICKÉHO PŘEKVAPENÍ A VLIVU JINÝCH ČINITELŮ NA PRŮBĚH POČÁTEČNÍHO OBDOBÍ VÁLKY

Generál armády Ludvík Svoboda

Zvláštností počátečního období války je, že k ozbrojenému zápasu může dojít v takových podmínkách, kdy ještě nemusí být plně mobilisován celý vojenskoekonomický potenciál válčících států nebo koalic. Obě strany se budou snažit v plné míře využít všech slabin, aby od začátku vnutily protivníku svou vůli, omezily jeho strategickou iniciativu nebo ho jí úplně zbavily a připravily si podmínky pro rychlé rozhodnutí války. Jen letmý pohled do dějin posledních válek nám umožňuje pochopit, jakým způsobem se zahajovaly a jak útočník využil i těch nejnenápadnějších slabin, aby způsobil svému protivníku porážku. Všechna poslední tažení a války byly zahajovány s překvapením, ať už jde o jakoukoli jeho formu. Útočník využil ve všech případech neúplně mobilizační pohotovosti ozbrojených sil napadené země, slabin v jejích obranných koncepcích, nedostatků účinné vojenské techniky, nevýhodné strategické polohy, nepevnosti spojenecké koalice, diplomatických opatření, prostě všech činitelů, kteří mu umožňovali dosáhnout počátečního úspěchu. A podle toho, do jaké míry se mu to podařilo, odrazilo se to mnohdy buď na průběhu celého tažení nebo alespoň na průběhu počátečního období války. Taková země, která nemohla vyrovnat nerovnost podmínek ve vedení války, které tak byly vytvořeny, často utrpěla porážku.

Dlouho jsme v naší vojenskovědecké práci hodnotili výsledky ozbrojeného zápasu dvou protivníků nebo koalic jen s hlediska působení tak zvaných trvale platných činitelů, které jsme ještě zužovali na pět, jak je správně vyjádřil v průběhu Veliké vlastenecké války s. Stalin. Neuvažovali jsme o dalších trvale působících činitelích, jako je na příklad geograficko-ekonomický ráz prostoru, v němž ozbrojený zápas probíhá, činitel času, politika země, která podmiňovala pevnost koalice a j., kteří mají takový význam, že mohou mít rozhodující vliv na výsledek celé války. Podceňovali jsme ještě více význam tak zvaných dočasně působících činitelů, jejichž působení se omezuje jen na určité období války a jen na některé její oblasti. Jak učí zkušenosti, nelze je podceňovat. V každé válce sehráli tito činitelé svou úlohu. Dosažené výsledky vytvářely často velmi příznivé předpoklady pro splnění válečných cílů. Takové dělení činitelů majících vliv na průběh a výsledek války nelze pokládat za správné, protože je to dogmatický přístup k řešení důležitých problémů a vedlo k šablonovitému hodnocení tak složitých jevů, jako jsou jevy válečné.

### Činitelé mající vliv na průběh počátečního období války

Soudobé války se vedou masovými armádami; velmi zřetelně to dokazuje první a druhá světová válka. Proto je jedním z rozhodujících činitelů vítězství především lid dané země. Když je přesvědčen o spravedlivosti války, která mu byla vnucena, odráží se to v jeho morálním potenciálu a pak nešetří žádného úsilí ať už na frontě nebo v zápolí, aby byla vítězně ukončena. Rozhodující úloha lidu ve válce závisí však ve značné míře

na správném řízení bojové činnosti ozbrojených sil na frontě a na organisaci pracovního úsilí v zápolí. Lid socialistických států si nepřejí válku, když však bude proti němu zahájena, stane se heslo »Všechno pro válku« základním zákonem jeho života. Zájmy všech socialistických zemí jsou shodné, není mezi nimi protikladů, což podstatně zvyšuje bojovou hodnotu a význam jejich vojenského spojení, které našlo tak markantní odraz ve Varšavské smlouvě. Jednota a pevné přátelství všech zemí, které jsou jejími účastníky, je jedním z hlavních a rozhodujících činitelů vítězství v případné válce. Pro její počáteční období má ten význam, že válku od samého zahájení nebude vést jedna země, nýbrž celá koalice. Porušení svrchovanosti kterékoli země znamená válku proti celému táboru socialismu. Proto upevňování spojení všech těchto zemí je nejen rozhodujícím činitelem ve válce, ale i nejlepším zárukou jejího oddálení a zmaření vůbec.

K vedení války musí mít státy důkladně vybudovanou a organisovanou ekonomiku. Na úrovni a rozvoji ekonomiky státu závisí kvantita i kvalita vojenské techniky, která je přímou materiální základnou bojové síly a bojové schopnosti armád. Ekonomické možnosti země jsou činitelem, který rozhoduje o průběhu i výsledku války. Proto k zabezpečení vysoké bojové schopnosti ozbrojených sil musí být tyto síly vybaveny dokonalou technikou v takovém množství, aby byly schopny odrazit nepřátelský úder v kteroukoli dobu. Snahou odpovědných činitelů musí být dosáhnout technické převahy nad nepřítelem. To je zvláště důležité pro počáteční období války, kdy ještě nebyla ekonomika převedena na válečnou výrobu.

Kromě těchto činitelů má stejný rozhodující význam i vojenský faktor, který zahrnuje čistě vojenská opatření země k válce. Sem patří na příklad úroveň vojenské vědy, bojová a politická příprava vojsk, takticko-operační příprava velitelského sboru a j.

Avšak kromě těchto činitelů, které možno nazvat rozhodujícími pro průběh i výsledek války, je velmi mnoho dalších, které zvláště v počátečním období války mají velký význam. Sem patří hlavně strategické překvapení, které se může stát činitelem rozhodujícím, je-li uskutečněno proti zemi, která není k válce připravena.

V tomto článku pojednám o významu některých činitelů, o nichž jsem mluvil dříve, v počátečním období války a soustředím se hlavně na rozbor strategického překvapení a jeho závislosti na technické úrovni ozbrojených sil, na významu vojenské vědy a přípravy ozbrojených sil k soudobé válce.

### **Strategické překvapení a jeho význam v počátečním období války**

Sledujeme-li vojenskou odbornou literaturu západních států, můžeme zjistit, že se značná pozornost věnuje studiu překvapivého a nenadálého zahájení války. Zvláště představitelé leteckých kruhů se ještě přidržují teorie bleskové války, v níž právě nenadálé napadení má být významným činitelem zabezpečujícím její úspěch. Nedávno vyšla ve Spojených státech amerických kniha plukovníka Reinhardta: »Americká strategie v atomovém věku«, v níž autor doslova uvádí: »Použití atomových a vodíkových zbraní znovu vytváří možnosti bleskového vítězství.« Obdobně generál Smith ve své práci »Überschall-Strategie« zdůrazňuje význam překvapení v soudobé válce. Zastánci bleskové války pak vyžadují vytvoření takových ozbroje-

ných sil, které by byly schopny jednímbleskovým úderem zasadit protivníkovi mohutný úder, který by podlomil jeho obranyschopnost. Zdůrazňují, že na mobilisaci ozbrojených sil v možné válce nebude čas, proto musí být k dispozici takové síly, které jsou schopny splnit úkoly, které předvídá strategické velení pro první období. Často se vyskytují i úvahy o preventivních úderech, které mají zasáhnout protivníka v době, kdy ještě není k válce připraven. Zdůrazňují však význam nenadálého napadení, které může mít rozhodující úlohu v celé válce. Proto je nutné, abychom se i my více zabývali problémy překvapení ve všech jeho formách a také způsoby, jak překvapení čelit.

Význam překvapení byl chápán v historii všech válek. Někteří vojévůdcové mu připisovali dočasný omezený význam, jiní je pokládali za trvale působícího činitele, který může rozhodnout o výsledku války. Sociálnělistická vojenská věda správně hodnotí význam překvapení a pokládá je za takového činitele, který sice k dosažení vítězství není nutný, avšak je velmi prospěšný, protože umožňuje dosáhnout úspěchu třeba slabšími silami, při menších ztrátách, s vynaložením menšího úsilí. Překvapením totiž uvádíme nepřítele do takové situace, která mu zabraňuje plně využít sil a prostředků, kdy se dovedně organisovanou činností vlastních ozbrojených sil vytváří nerovnost v podmínkách vedení války. Podle toho, v jakém rozsahu bylo překvapení dosaženo, trvá i jeho působení, a jsou mu proto úměrné i dosažené účinky. Na začátku války půjde především o všechny formy strategického překvapení, z nichž nejdůležitější je nenadálé napadení protivníka.

Vývoj vojenské techniky dosáhl totiž takových rozměrů, že nenadálé napadení může v některých případech rozhodnout o celkovém výsledku války, zvláště když bude uskutečněno proti zemi, která není na jeho odrazení připravena. Účinky jaderných a jiných zbraní hromadného ničení jsou všeobecně známy. Když si je srovnáme s účinky doposud používaných prostředků, nejlépe nám vynikne, co nového v oblasti nenadálého napadení přináší a jak se mohou proto projevit nejen na výsledcích počátečního období, ale i na celkovém průběhu a výsledcích války. Přehled ztrát způsobených ve třech městech Japonska normálními leteckými a dvěma atomovými údery nám podává tabulka na straně 61.

Z této tabulky jasně vysvítá, jak neúměrně se zvětšují ztráty po napadení zbraněmi hromadného ničení. V ní jsou vyčísleny jen ztráty na lidech, a je samozřejmé, že se obdobně zvyšují materiální ztráty. Někteří západní odborníci v oblasti jaderných zbraní vypočetli, že by na zničení celého Londýna stačily dvě vodíkové pumy.

Zbraně hromadného ničení jsou v soudobých podmínkách takovým činitelem, který umožňuje zasadit protivníkovi zdrcující údery, v krátké době podlomit jeho obranyschopnost, prostě způsobit mu takové ztráty na morálním, vojenském a ekonomickém potenciálu, které nebude možné v krátké době nahradit. Zatím co strategické bombardování normálními trhavými pumami za druhé světové války nemělo rozhodující význam na její výsledek, stává se dnes tato otázka poněkud jinou. Použitím zbraní hromadného ničení může strategické bombardování na začátku války mít významnou, ba i rozhodující úlohu, nejsou-li včas uskutečněna všechna protipatření, která snižují jeho účinky na nejmenší míru.

| Ukazatelé                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Atomový úder<br>v Hirošimě | Atomový úder<br>v Nagasaki | Za 33 náletů<br>letec. pumami<br>na Tokio |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|-------------------------------------------|
| Hustota obyvatelstva na<br>jednu čtvereční míli                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 35 tisíc                   | 65 tisíc                   | 130 tisíc                                 |
| Zasažený prostor ve čtvereč-<br>ních mílich                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 4,7                        | 1,8                        | 15,8                                      |
| Zabitých a nezvěstných                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 70 tisíc                   | 36 tisíc                   | 83 tisíc                                  |
| Raněných                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 70 tisíc                   | 40 tisíc                   | 102 tisíc                                 |
| Zabitých a raněných na jed-<br>nu čtvereční míli                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 30 tisíc                   | 42 tisíc                   | 11,8 tisíc                                |
| <p>Podle knihy Reinhardt-Kintner: Atomic Weapons in Land Combat (1 čtvereční míle = 2,5 km<sup>2</sup>).</p> <p>Hustota obyvatelstva Tokia převyšuje hustotu obyvatelstva Nagasaki a Hirošimy dvakrát až třikrát, počet ztrát normálními pumami asi při stejné tritoloové hodnotě je však jen 0,2 až 0,3 počtu obětí na téže ploše.</p> |                            |                            |                                           |

Názory všech západních odborníků se shodují v tom, že strategické překvapení uskutečněné skrytým soustředěním sil, strategickým maskováním, masovým použitím zbraní hromadného ničení a provedené formou nenadálého napadení protivníka je hlavním předpokladem úspěchu v soudobé válce. S tímto názorem souhlasí i ti odborníci, kteří se stavějí proti theorii bleskové války.

Nenadálé úder y zbraní hromadného ničení se mají provést

- na vojska nepřítel e, rozmístěná v mírových posádkách nebo soustředěná v prostorech soustředění,
- na důležitá ekonomická střediska, v nichž je soustředěna ekonomika potřebná k výrobě zbraní hromadného ničení a jiné vojenské techniky (letectva, tanků, dělostřelectva),
- na letiště, letecké základny, radarové stanice a na jiné objekty umožňující činnost nepřátelského letectva,
- na důležitá politická střediska, aby byl ihned po prvním úderu ochromen organisovaný život státu, narušeno řízení státního aparátu, podlomena morálka civilního obyvatelstva a způsobena panika,
- na důležitá komunikační střediska, železniční uzly a jiné objekty.

Cílem těchto úderů, které mají být uskutečněny současně nebo v co nejkratší době za sebou, je dále zmařit mobilisaci protivníka nebo v nejnepříznivějším případě ji podstatně narušit, aby nemohl dosáhnout mobilizační pohotovosti ozbrojených sil a ekonomiky.

Skryté soustředění sil je poněkud složitější problém. Tento fakt vede často některé pracovníky k takovému závěru, jako by nebylo možné uskutečnit skryté soustředění sil potřebných k provedení strategické útočné operace. Nebo se projevují i takové názory, že válku po nenadálých úde-

rech zbraněmi hromadného ničení zahájí nepřítel jen slabými silami bez mobilizační přípravy. Tyto názory nejsou správné. Musíme si ujasnit, že problém soustředění sil je v soudobých podmínkách třeba chápat jinak než doposud. Dnes nemusí jít o to, aby se soustřeďovaly síly na malých plochách, v omezených prostorech, jak jsme tomu byli zvyklí v minulých válkách. Dnes může být už mírová dislokace ozbrojených sil řešena takovým způsobem, že prakticky představuje strategické rozvinutí a operační učlenění k určitému úkolu. Úplná motorisace a mechanisace armád pak vytváří předpoklady rychlého soustředění sil na směrech, kde se předvídá zahájení útočných operací. V době, kdy vzdušné síly uskutečňují údery na protivníka, mohou pozemní síly přímo z mírových posádek zahajovat plánovanou, předem připravenou operaci. Nelze také předpokládat, že nepřítel zahájí válku omezenými silami. To by znamenalo podceňování možností nepřítele a mohlo by se velmi vymstít. Nutno vycházet z takových závěrů, že nepřítel neprovede dotud nenadálé napadení, dokud nebude mít dostatek sil všech druhů, aby dosáhl mohutného úspěchu využitím jejich účinků. Nesmíme podceňovat ani význam vzdušných výsadkových operací, které mohou právě v počátečním období války mít významnou úlohu a které mohou být provedeny právě v prostorech, kde bylo použito zbraní hromadného ničení, buď samostatně nebo v souladu s operacemi pozemních vojsk.

Nutno však připustit, že příprava pozemních sil k válce je daleko složitější problém než uskutečnění nenadálého napadení. Toho jsou si vědomi i západní vojenští odborníci, a proto se snaží, aby si už v míru vytvořili takové počty ozbrojených sil všech druhů, které by jim umožnily dosáhnout úspěchu bez mobilisace, bez soustřeďování vojsk. Proto se snaží postavit 100 divísi a 10 000 letounů, které to mají zabezpečit.

Při provedení nenadálého napadení mají sehrát rozhodující úlohu všechny prostředky vzdušného napadení, hlavně strategické letectvo, dálkové řízené střely a rakety, vybavené jadernými pumami nebo náplněmi. Podle slov maršála Montgomeryho budou to hlavně dálkové střely, které budou plnit většinu strategických úkolů a k jejichž hromadné výrobě se usměřuje úsilí především ve Spojených státech amerických.

Protože účinky a výsledky nenadálého napadení jsou přímo závislé na technice, již se uskuteční, všimneme si toho blíže v dalších úvahách.

### **Vliv vojenské techniky na výsledky dosažené překvapením**

Výsledky dosažené překvapením, zvláště nenadálým napadením, jsou úměrné účinkům prostředků, jichž bylo k jeho provedení použito. Čím větší je technická převaha na té straně, která ho použila, tím větších účinků se dosahuje. Proto jedním ze základních požadavků dosažení úspěchu a snížení ztrát všech druhů v soudobé válce je zabezpečení nepřetržitě převahy v hlavních druzích vojenské techniky a její kvality nad technikou jakéhokoliv agresora. Proto musí být úkolem všech příslušníků ozbrojených sil aktivní, uvědomělý boj za nepřetržitý technický pokrok, který zabezpečuje technickou převahu nad možným nepřítelem.

Technická převaha ozbrojených sil, která je odrazem ekonomické vyspělosti země, se zabezpečuje nejen zaváděním nejpokrokovější vojenské techniky, ale také jejím zvládnutím. Proto zároveň se zaváděním nové vojenské techniky nutno řešit otázku přípravy kvalifikovaných kádrů schopných tvůrčím způsobem této techniky využívat.

Rozvoj vojenské techniky dosahuje v soudobých podmínkách svého vrcholu. Byly prakticky vyřešeny tři nejzávažnější problémy, o něž usilovali vojevůdci všech dob. Jedním z těchto problémů je vybavení ozbrojených sil takovými zbraněmi, které svými účinky mohou zničit jakýkoli cíl nejen na bojišti, ale i v hlubokém týlu. Dalšími problémy, které byly v současné době také vyřešeny, je doprava těchto prostředků na kterýkoli cíl v co nejkratším čase. Není náhodné, že ihned po zavedení zbraní hromadného ničení do výzbroje ozbrojených sil byl řešen a vyřešen problém dosažení nadzvukových rychlostí a překonání velkých vzdáleností. Těsně totiž spolu souvisí. Zbraně hromadného ničení, z nich hlavně atomové a vodíkové, svými účinky umožňují zničit jakýkoli objekt, splňují první požadavek, který ve všech dobách byl na bojovou techniku kladen a který se táhne celým vývojem vojenství od nejstarších dob. Ničivé účinky těchto prostředků znamenají revoluci ve vojenství a zvláště v počátečním období války budou mít významnou úlohu, především tehdy, když se jich použije s překvapením pro nepřítele. Doprava těchto zbraní na cíl vedla tedy k vyřešení problémů nadzvukové rychlosti, protože dosavadní prostředky, jichž mohlo být k tomuto účelu použito, neumožňovaly jejich dopravu, to znamená takové podmínky, aby zasáhly i vzdálené cíle, proti nimž se jich používá. Dnes nejenže je dosaženo nadzvukové rychlosti, ale je několikrát i překonána. To v podstatné míře zvyšuje účinky nenadálého napadení. Doposud ani účinky používaných zbraní, ani způsob jejich dopravy na cíl nebyly takovými činiteli, proti nimž by nebylo účinných obranných nebo ochranných prostředků a zařízení, kdežto dnes se tento problém stává daleko složitějším a musí být řešen opět přispěním techniky. To je jedna ze základních zvláštností, která nás nutí prozkoumat některé zásady, které se až doposud ve všech válkách osvědčily, a řešit je jiným způsobem. Ve všech dosud svedených válkách nebyly totiž vyřešeny vzpomenuté problémy, a to maximální účinek v cíli a maximální rychlost dopravy zbraně na cíl.

Z toho logicky vyplývá problém nutnosti neustálého zabezpečení proti překvapení a hlavně proti nenadálému napadení. Složitost tohoto problému nám jasně vyplývá z toho, co bylo již uvedeno. Podle mého názoru jsou důležití dva činitelé, kteří mohou varovat vlastní zem před nenadálým napadením. Je to především dokonale organisovaný strategický průzkum, který musí včas odhalit přípravy nepřítele k válce, skrytou mobilisaci jeho ozbrojených sil a ekonomiky a konečně protivzdušná obrana, založená na využití nejdokonalejší vojenské techniky. Nevytkl jsem si za cíl provádět hlubší rozbor těchto významných prvků, budou zajisté rozvedeny v jiných pracích. Chci zvláště zdůraznit význam systému hlásné služby v celkovém komplexu opatření protivzdušné obrany. Jeho cílem je totiž včas uvést do pohotovosti všechny prostředky protivzdušné obrany vojsk i státu a včas varovat civilní obyvatelstvo před možným napadením. To při nadzvukových rychlostech soudobých prostředků vzdušného napadení je problém nadmíru složitý a vyžaduje vynaložení vědeckého bádání a technického úsilí, aby byl bezpečně vyřešen. V součinnosti se strategickým průzkumem jsou dány všechny předpoklady správného splnění tohoto nadmíru důležitého úkolu. V tomto směru zvláště vyniká význam našich ozbrojených sil a našeho systému hlásné služby, který musí zabezpečit včasné uvědomění nejen naší země, ale celé koalice Varšavské smlouvy. Na jeho vyřešení a na tom, jak splní své úkoly, zvláště v počátečním období války, bude značně záviset

rychlé uvedení všech účastníků do pohotovosti a rychlá příprava prostředků protivzdušné obrany k zásahu. Ovšem i takovým způsobem nebude ještě zmařen nepřátelský pokus o nenadálé napadení, budou však podstatně sníženy účinky, jichž chce nepřítel dosáhnout. Proto zároveň s obrannými opatřeními nutno organisovat a připravit vstřícné a odvetné údery na nepřítele, aby v co nejkratší době byl podloměn jeho vojenskoekonomický potenciál.

### Úroveň vojenské vědy

Ozbrojené síly se připravují k možné válce podle zásad vojenské vědy, která má za hlavní úkol studovat její zákonitosti. Podle toho, jaký je metodologický základ vojenské vědy, s jakého hlediska přistupuje ke zkoumání válečných jevů, jak společenské zřízení umožňuje využít objektivních poznatků vojenské vědy, odrazí se to na připravenosti země na možnou válku. Proto je úroveň vojenské vědy velmi důležitá a jejímu rozvoji je třeba věnovat daleko větší pozornost, než se to někdy děje.

Když M. V. Frunze vytyčoval hlavní úkoly »jednotné vojenské doktriny«, jak se tehdy vojenská věda nazývala, stanovil, aby dala jasnou odpověď především na otázku, jaká bude příští válka, že »musí především odhalit ráz těch bojových střetnutí, která nás očekávají« (Sebrané spisy, str. 141, ruský). Pochopil, že nová vojenská technika, která se objevila ve výzbroji ozbrojených sil ke konci první světové války, přinese mnoho nových jevů, vytvoří podmínky pro vznik nových zákonitostí ozbrojeného zápasu, které nutno důkladně prostudovat a zevšeobecnit, protože jsou základem, na nichž se buduje celá vojenská organizace země, »ráz a systém přípravy jednotlivce i velkých svazů, vojenskopolitická propaganda a úplně celý systém výchovy ve státě« (tamže). I když v této době nebyl ještě vytvořen uspořádaný systém sovětské vojenské vědy, před kterou bylo velmi mnoho jiných problémů, usměrňuje veškeré úsilí vojenskovědeckých pracovníků k tomuto hlavnímu úkolu. Tyto jasné směrnice pro rozvoj vojenské vědy přispěly zajisté v nemalé míře k tomu, že sovětská vojenská věda nehlouběji odhalila zákonitosti války a v jejich duchu připravovala své ozbrojené síly.

V současné době, kdy tak rádi mluvíme o revoluci ve vojenství, o tom, že nová vojenská technika vede ke kvalitativním změnám ve formách a způsobech ozbrojeného zápasu, věnovali jsme prakticky tomuto problému jen malou pozornost. Hlavní zásada naší bojové přípravy vojsk učít je tomu, co budou ve válce potřebovat, připravovat je tak, aby byla schopna plnit úspěšně stanovené úkoly, přímo předpokládá teoreticky vyřešit tento hlavní problém vojenské vědy. Vždyť připravovat vojska k tomu, co budou ve válce potřebovat, vyžaduje říci, jaká ta válka bude, jakými zákony se bude řídit, jaký bude její začátek, jak může být zahájena atd.

Při studiu zákonitostí soudobé války nutno vycházet především ze zkušeností z Veliké vlastenecké války a z poznatků bojové přípravy vojsk nacerpaných v poválečném období. Závislost vojenského umění na vojenské technice vyžaduje důkladně zvládnout nejen soudobou techniku, ale pochopit i její vývojové tendence, brát v úvahu i tu techniku, která může být zavedena do výzbroje armád, a vědecky prozkoumat její vlivy na bojovou činnost vojsk. Dále nutno zvládnout vojenskou vědu, techniku a organizaci ozbrojených sil pravděpodobného nepřítele, a tak pak přistoupit ke studiu hlavních zákonitostí soudobého ozbrojeného zápasu.

Každá věda má předvídat. Zvláště to však platí pro vědu vojenskou. Mnohé příklady ustrnutí vojenského myšlení a jeho upření na minulost ukazují, k jakým to může vést následkům. Z četných příkladů nechť je tady uveden příklad francouzské armády, která přecenila zkušenosti z první světové války a vybudovala válečnou koncepci Maginotovy linie, aniž její věda dokázala odhalit nové jevy, které přinese příští válka, a francouzský lid to zaplatil ztrátou svobody a nesmírným strádáním.

Vojenská věda musí podle toho dát dále jasnou odpověď, jaké místo a jakou úlohu budou mít jednotlivé druhy vojsk v příští válce, jak mají být zastoupeny v celkovém rámci organisace ozbrojených sil. To je úkol nadmíru důležitý, na jehož vyřešení závisí jejich bojová hodnota a bojová schopnost. Když na příklad vycházíme z faktu, že soudobé armády jsou motorisovány a mechanisovány, že tanková vojska jsou nejzpůsobilejší rychle využít účinků atomového napadení nepřítele, musí vojenská věda z toho vyvodit závěry, jakými prostředky, jakou technikou musí být vybavena vlastní vojska, aby jejich organisace odpovídala těmto požadavkům. To je zvláště důležité při zahájení války, kdy není času na to uskutečňovat různé změny ve vojskách, aby se nesnižovala jejich bojová pohotovost.

Z toho vyplývá pro vojenskou vědu další požadavek, zdůvodnit a rozpracovat nejučelnější organizační principy ozbrojených sil. Organisace ozbrojených sil závisí především na technice, již jsou vybaveny. Pružnost organisace se odráží na plnění bojových úkolů, umožňuje nejučinnější využití vojenské techniky.

Vyřešení těchto hlavních problémů vojsk je podmíněno odhalením objektivních zákonitostí možné války. Bez toho nelze říci, že naše závěry budou odpovídat požadavkům možné války.

Zbraně hromadného ničení podstatně zvyšují možnosti útoku a vojenská věda má závažný úkol: rozpracovat nové zásady obranné operace; obrana musí být členěna do velké hloubky a organisována takovým způsobem, aby se zvýšila její aktivita. Úkoly soudobé obrany nutno řešit nejen palbou a udržením obsazeného terénu, ale především aktivní útočnou činností. To je zvláště důležité pro počáteční období války, kdy nemůžeme vyloučit na některých směrech nutnost vést obranná sražení, po případě i obranné bitvy.

Vojenská věda musí důkladně studovat ráz pravděpodobného válčiště, aby bylo možné využít získaných poznatků k upřesnění, konkretisaci bojové přípravy vojsk. Geografický a ekonomický ráz válčiště má vliv nejen na metody bojové přípravy vojsk, ale i na organizační principy ozbrojených sil tím způsobem, že vojenská technika, již jsou vybaveny, musí umožňovat plynulou činnost právě v těchto prostorových podmínkách. Je všeobecně známo, že sovětská vojska, která osvobozovala oblast Pečengy, byla vybavena jinou vojenskou technikou nežli ta, která bojovala na Kavkaze nebo v ukrajinských stepích. Studium pravděpodobného válčiště je zvláště v našich poměrech velmi důležité. Ráz pohraničního terénu, kde budou vojska plnit své úkoly v počátečním období války, vyžaduje, aby byly důkladně prostudovány zvláštnosti bojové činnosti v horském a zalesněném terénu, při nedostatku komunikací, za ztížených povětrnostních podmínek a j.

V počátečním období války budou údery vedeny na všechny objekty vojenského i ekonomického významu. Fronta i zápolí se stávají společným objektem nepřátelské bojové činnosti. Úkoly ozbrojených sil k zabezpečení nerušené činnosti zápolí se značně rozrůstají. Proto je třeba jako nové roz-

pracovat otázky ochrany a obrany zápolí, což je dalším významným úkolem vojenské vědy a což může v počátečním období války značně pomoci k zachování obranyschopnosti země. Obrana a ochrana civilního obyvatelstva za soudobých podmínek se stává důležitou činností ozbrojených sil.

Konečně vlastní socialistická vojenská věda musí neustále studovat vojenskou vědu pravděpodobného nepřítele, odhalovat její silné a slabé stránky, zhodnocovat to, co odpovídá pravdě pro vlastní potřeby a využívat toho. Zvláště v počátečním období války má znalost nepřítele podstatný význam, protože umožňuje uskutečnit nejúčinnější vlastní opatření, která ve svém souhrnu budou rozhodujícím činitelem při odražení nepřátelských vzdušných i pozemních úderů.

Je samozřejmé, že úroveň vojenské vědy závisí ještě na vyřešení četných dalších otázek. Vytkl jsem však jen ty hlavní, které mají zásadní význam zvlášť pro počáteční období války, protože se v jejím průběhu vojenská věda rozšiřuje o nové a nové poznatky, které se neprodleně zavádějí do bojové praxe ozbrojených sil. Snahou vojenskovědeckých pracovníků však musí být, aby zásadní problémy byly vyřešeny tak, aby obstály krutou zkoušku při zahájení války.

### **Bojová a politická příprava vojsk**

Vojska zahájí a povedou bojovou činnost v počátečním období války tak, jak byla na ni připravována. Proto má bojová příprava ozbrojených sil strategický význam. Budou-li vojska dobře připravena, mohou úspěšně splnit stanovené bojové úkoly. Nelze se domnívat, že v příští válce bude čas přizpůsobovat bojovou přípravu jejím požadavkům. I když nutno přiznat, že konečnou a všestrannou prověrkou bojové přípravy vojsk je sama válka, je třeba vědecky vypracovat takové metody jejího provádění, které vyzbrojují vojska všemi znalostmi a návyky, jimiž se mohou v bojové činnosti řídit.

Stupeň bojové přípravy vojsk se určuje především tím, jak zvládla techniku, jíž jsou vybavena, a jak jí dokáže využívat v bojové činnosti, aby dosáhla vítězství nad nepřítelem. Tím je stručně definován i celý její obsah. Na lidech a na technice závisí výsledky války, tyto činitele nelze od sebe oddělovat.

V soudobých podmínkách vzrůstá v bojové přípravě vojsk význam takových prvků, jako je naučit je rychle se rozptylovat a pak rychle se soustřeďovat, zahajovat bojovou činnost s rozvinutím sil z chodu, zvládnout všechny zásady ochrany proti zbraním hromadného ničení, které se musí u vojáků plně zautomatizovat, naučit se vést boj nepřetržitě, v každé denní a roční době za jakýchkoli povětrnostních podmínek, vést vojáky i velitele k projevům iniciativy, k rozhodnosti a cílevědomosti při plnění úkolů. Vojska musí znát mistrně maskovat svou činnost, rozmístění techniky, aby zabránila nepříteli získat zprávy o cílech nejvýhodnějších pro napadení zbraněmi hromadného ničení. Od začátku války bude mít takto zaměřená bojová příprava rozhodující význam pro výsledky, jichž bude dosaženo.

V soudobých podmínkách má mnohem větší význam bojová příprava jednotlivce a malých jednotek, a proto je nutno věnovat jí většinu času. Vyplývá to z charakteristických rysů soudobého boje, v němž se každý jednotlivec a jednotka stává daleko významnějším činitelem. Z nutnosti roz-

ptylovat vojska vyplývají požadavky na dokonalou bojovou přípravu malých jednotek, které budou často plnit samostatné úkoly izolovaně, oddáleny od svých útvarů a svazků. Zvláště v počátečním období války, kdy masovými údery zbraní hromadného ničení mohou být narušeny zpracované plány použití ozbrojených sil, budou jednotky (rota, prapor) nuceny bojovat samostatně podle situace, která se v daném prostoru vytvoří. Od velitelů to pak vyžaduje rychlou orientaci v složité situaci, projev smělé iniciativy, rozhodnosti a samostatnosti.

Vojska se musí naučit vést vševojskový boj ve vzájemné součinnosti jak uvnitř jednotek, útvarů a svazků, tak s přidělenými posilovými prostředky druhů vojsk a letectvem. Součinnost bude v soudobém boji častěji než doposud narušována zásahy nepřítele, především použitím zbraní hromadného ničení. Proto rychlé obnovení součinnosti, převzetí úkolů, které měly plnit zasažené jednotky, umožňuje udržet taktickou a operační iniciativu ve vlastních rukou. V počátečním období války nesmí být úsilí jednotlivých svazků a svazů rozptylováno, nýbrž musí být usměrněno k dosažení hlavního cíle, k zničení těch nepřátelských sil, které jsou určeny k využití účinků způsobených zbraněmi hromadného ničení.

Soudobá bojová činnost bude mít od samého začátku manévrový ráz, i když nelze vyloučit její přechodné ustálení. Proto je třeba vojska připravovat k provádění smělého a rozhodného manévru. Je třeba předpokládat, že počáteční období války bude mít ráz střetné bitvy, složené z velmi mnohých střetných sražení a bojů. Manévr v těchto formách ozbrojeného zápasu a bojové činnosti je rozhodujícím činitelem úspěchu. Přejít do obrany při střetnutí i třeba se silnějším nepřítelem znamená často ztrátu iniciativy, která se pak těžko opět získává. Při cvičeních s vojsky se často projevují náznaky pasivity jako důsledek neúplné znalosti situace, což pak má nepříznivý vliv na jejich výsledky. Nejúčinnější formou manévru v střetných formách bojové činnosti je úder na nerozvinutého nepřítele, do jeho boků nebo týlu. To však předpokládá vysoký stupeň bojové přípravy vojsk a zvládnutí základních návyků při jeho uskutečnění.

Důležitým úkolem bojové a politické přípravy vojsk je naučit je všem způsobům ochrany proti zbraním hromadného ničení. Hodnotíme-li počáteční období války tak, že se bude vyznačovat masovými údery zbraní hromadného ničení, je ochrana proti nim svrchovaná důležitá. To nesmí být jednorázová akce, která se pokládá za ukončenou, jakmile se vojska naučila některým základním návykům. Musí neustále pronikat veškerou jejich činnost od samého začátku války. Proto při všech cvičeních je třeba zvyšovat požadavky na úroveň přípravy v ochraně proti zbraním hromadného ničení a nepolevovat v ní. Nelze spoléhat jen na speciální zaměstnání, která jsou vyhrazena k tomuto účelu, nýbrž postarat se o to, aby se zásady ochrany staly obsahem veškeré činnosti vojsk.

Velmi důležitým činitelem ochrany proti účinkům zbraní hromadného ničení je maskování živé síly a bojové techniky. Zabírá tu totiž nepříteli zjistit a zvolit vhodné objekty k napadení na jedné straně, na druhé straně klamnou činností může mít vliv na nepřátelský průzkum a vytvořit takovou pravděpodobnou situaci, kde může použít zbraní hromadného ničení, nedosáhne však předpokládaného výsledku. Proto při každém cvičení je třeba vést vojska k tomu, aby se důkladně naučila maskovat vlastní činnost. Štáby se dále musí zdokonalit a získat širokou praxi v organisování klam-

ných maskovacích opatření. V soudobých podmínkách je velmi důležité maskování proti technickým prostředkům průzkumu, které je složitější, avšak velmi účinné. Souhrn všech maskovacích opatření jako významný prvek bojového a operačního zabezpečení musí proto pronikat veškerou činností vojsk ať už na frontě nebo v hlubokém týlu.

Důkladněji než doposud se musíme zabývat morální a psychologickou přípravou vojsk. Nemůžeme si ještě dobře představit, jak se projeví účinky masových úderů zbraní hromadného ničení na jejich morálku. V žádném případě však nesmíme tento fakt podceňovat. Politická a morální příprava vojsk musí být konkrétnější, musí pracovat účinnějšími metodami, aby nevznikla na bojišti panika, neprojevil se strach, který by mohl mít nepříznivý vliv na průběh bojové činnosti. Tito činitelé budou zvlášť významní v počátečním období války, kdy vojska po prvé pocítí všechny účinky zbraní hromadného ničení. Překonají-li v tomto období strach před neznámými účinky a získají první poznatky o skutečném jejich působení, budou v dalším období války lépe připravena a morálně pevnější.

To jsou některé problémy bojové přípravy vojsk, které v počátečním období války budou velmi významným činitelem, na němž bude záviset dosažení úspěchu.

### Příprava velitelského sboru

I když soudobou válku rozhodují masy, »které na bojišti prolévají svou krev« (Lenin, spisy, sv. 31, str. 115, rusky), nelze podceňovat významnou úlohu a místo v ozbrojeném zápasu těch, kteří tyto masy vojáků vedou. Ve vojenství více než v kterékoli jiné činnosti vzrůstá význam osobnosti, význam velitele a vojevůdce. **Zvláštností ozbrojeného zápasu totiž je, že všechny objektivní podmínky, všichni rozhodující činitelé se uvádějí v život organizačními schopnostmi velitelského sboru, subjektivním činitelem, který je schopen proměnit dané možnosti ve skutečnost.** Z toho právě vyplývá zvýšený význam velitelského sboru v ozbrojeném zápase. Zkušenosti z minulých válek jasně ukazují, že často i početně silnější a lépe vybavená armáda byla poražena právě pro neschopnost svého velitelského sboru, který nedokázal využít daných objektivních činitelů k dosažení vítězství.

Rozhodující úloha lidu ve válce závisí na jeho organisovanosti, na správném řízení jeho činnosti na frontě i v zápolí, na důvěře, kterou lidové masy vkládají do rukou velení ozbrojených sil a řízení státu. Proto má příprava velitelského sboru rozhodující význam jak pro průběh celé války, tak, hlavně, pro počáteční období. Její význam při zahájení války je právě v tom, že velitelský sbor nemá přímých bojových zkušeností z používání nové vojenské techniky zavedené do výzbroje armád. Bude proto řídit bojovou činnost podle těch zásad, podle nichž byl připravován. V průběhu války se sbírají a studují získané zkušenosti a vojenská věda se obohacuje novými poznatky.

Hlavním cílem přípravy velitelského sboru proto je osvojit si všeobecné zákony války i zákonitosti ozbrojeného zápasu, protože znalost těchto zákonů mu umožňuje jednat ve shodě s objektivní situací při plnění různých operačních nebo taktických úkolů. Proto zvládnutí vlastní vojenské vědy je prvním předpokladem dobré přípravy velitelského sboru. Umožňuje mu

tvůrčím způsobem orientovat se v složitých situacích, volit nejúčelnější formy a způsoby bojové činnosti. Zkušenosti z Veliké vlastenecké války učí, že se žádná operace nebo boj, žádné sražení nebo bitva nepodobaly minulým. Přinášely velmi mnoho zvláštností. To, co se osvědčilo v jedné operaci, ukázalo se neúčelným v jiné nebo přímo nevýhodným a nepříznivým v další. Jakákoli šablona, která znamená snahu přizpůsobovat danou konkrétní situaci naučeným poučkám a formulcím, která chce pod některé paragrafy řádů a předpisů vtěsnat určitou, živou, neustále se měnící situaci, byla zhoubná a vedla k porážce. Ještě více to vynikne v příští válce a hlavně v jejím počátečním období. Velitelský sbor si musí být neustále vědom těchto zvláštností ozbrojeného zápasu. Musí neustále hledat nové a nové způsoby splnění stanovených úkolů, projevovat iniciativu, osvojit si tvůrčí přístup k řešení každého problému a podle toho se rozhodovat. Jen tak může splnit úkoly zvláště v počátečním období války, kdy mohou vzniknout velmi napjaté situace vyžadující okamžitého řešení.

Další důležitou podmínkou určující připravenost velitelského sboru k splnění úkolů ve válce je důkladné zvládnutí techniky, již jsou ozbrojené síly vybaveny. O výsledku války rozhoduje, jak říká Engels, materiál zbrojní a materiál lidský. V současné době jsou ozbrojené síly vyzbrojeny složitou vojenskou technikou. Čím složitější je technika, tím složitější je i boj. Proto se zvládnutí vojenské techniky nesmí omezovat jen na naučení se několika datům, na poznání jednotlivých součástek. Důležitější a významnější je taktické a operační zvládnutí techniky, což znamená schopnost plně ji využít při plnění taktických a operačních úkolů. Tak nutno chápat v širším slova smyslu problém zvládnutí vojenské techniky.

Metody přípravy velitelského sboru musí co nejvíce odpovídat rázu bojové činnosti. Zvláště dvoustranná cvičení prováděná v poslední době jsou skutečnou školou, v níž velitelé mohou načerpat mnoho znalostí pro svou praktickou činnost. Rozšiřují se nejen poznatky vlastní vojenské vědy, ale i vojenské vědy pravděpodobného nepřítele, jejíž důkladná znalost byla dlouho slabinou. Při organizaci takových cvičení nutno ovšem být objektivní, nepodeceňovat »nepřítele« a řešit každou situaci ne podle předem zpracovaných plánů, nýbrž podle jejích konkrétních rysů na bojišti. Metoda dvoustranných cvičení je nejlepší formou přípravy velitelského sboru pro počáteční období války, protože nejvíce přibližuje cvičnou situaci bojové.

V současné válce vzrůstá význam i fyzické přípravy velitelského sboru. Zvýšená duševní i tělesná námaha, kterou klade soudobý boj na každého vojáka, vyžaduje, aby se věnovalo více péče tělesné přípravě velitelského sboru, zvláště velitelům jednotek, kteří budou nejvíce vystaveni všem těžkostem boje.

Bude-li velitelský sbor dobře připraven k splnění všech úkolů, které bude vyžadovat soudobá válka, jsou vytvořeny nejlepší předpoklady, že dokáže plně využít všech vojenských sil k dosažení vítězství nad nepřítelem už v počátečním období války. To předpokládá na jedné straně správné řízení velitelské přípravy, na druhé straně neustálou snahu o zvyšování vlastních znalostí, neustálý boj za osvojení co nejvíce poznatků nejen ze svého oboru, ale z celého obsahu vojenské vědy. Takoví velitelé budou nejlépe připraveni, aby plně zabezpečili obranyschopnost země, což je jejich hlavním a nanejvyšším čestným úkolem.

## Mobilisační a bojová pohotovost

Oba druhy pohotovosti hodnotím současně, protože nepokládám za správné je oddělovat, i když jejich obsah je různý. Souvisí totiž spolu tak těsně, zvláště pokud jde o oblast ozbrojených sil, že bojová pohotovost je podmíněna mobilisační pohotovostí. Uznáváme-li, že možnost strategického překvapení v soudobých podmínkách je objektivně dána, musíme z toho vyvodit správné důsledky i pro pohotovost ozbrojených sil, která se odráží v jejich připravenosti kdykoli splnit nejen předvídaný bojový úkol, ale i jiné, které vyplývají z konkrétní situace.

V počátečním období války má mobilisační a bojová pohotovost vojsk rozhodující význam. Je totiž hlavním činitelem umožňujícím zmařit nepříteli jednak provedení úderů zbraněmi hromadného ničení, jednak zasadit mu vstřícné a odvětné údery vlastními prostředky a konečně zastavit jeho pronikající pozemní vojska, likvidovat v krátké době shozené výsadky a vlastní aktivní činností přenést válku na území nepřitele. Je tedy mobilisační a bojová pohotovost vojsk hlavním činitelem čelení a zabránění strategickému překvapení nepřitele.

S hlediska nenadálého napadení nutno řešit všechny úkoly mírového života vojsk a prozkoumat, které činnosti neodpovídají udržení stálé bojové pohotovosti, zvláště u těch svazků, které jsou určeny plnit nejdůležitější úkoly při odražení úderů nepřátelských pozemních sil. S tohoto hlediska je třeba uspořádat i metody jejich bojové přípravy.

Stálá bojová pohotovost musí být zákonem zvláště pro letectvo a vojska protivzdušné obrany státu, protože mají nejúčinnější techniku k odražení nepřátelských úderů prostředky vzdušného napadení a k provedení odvětných úderů na jeho vojensky a ekonomicky důležité objekty.

Bojovou pohotovost vojsk je už v míru třeba zabezpečit jejich účelným rozptýlením. Je nevýhodné soustřeďovat značné síly v jednotlivých posádkách, protože mohou být poměrně rychle vyřaděny jedním úderem atomových zbraní. Čím více cílů bude vytvořeno, tím více musí nepřítel rozptylovat své úsilí, tím více prostředků hromadného ničení musí použít, aby dosáhl stejného cíle. Pro mobilisační a bojovou pohotovost je také nutné nevytvářet komplexní centra vojenská, politická, ekonomická a p. Vyřazením těchto objektů dosahuje pak nepřítel jedním úderem několika cílů.

Mobilisace ozbrojených sil, která probíhá hlavně v počátečním období války, bude zásahy nepřitele mařena. Proto nelze spoléhat, že všechny svazky bude možné přivést na mobilisační početní stavy v krátké době po zahájení války. Z toho vyplývá požadavek udržovat část sil na takových počtech, aby bez doplňování mohly plnit bojové úkoly.

Samy problémy mobilisace musí být řešeny s hlediska charakteristických rysů počátečního období možné války. Zásada rozptylování sil musí být uváděna v život od samého počátku, a proto je třeba vyhnout se i soustřeďování záložníků, kteří přicházejí do armády.

Mobilisační a bojová pohotovost jsou právě v počátečním období války nejdůležitějšími činiteli umožňujícími zabezpečit obranu země proti všem zásahům nepřitele. Nevytkl jsem si za cíl poukázat na všechny stránky tohoto problému, protože jsou svou povahou takového rázu, že musí být řešeny na jiných místech nežli na stránkách našeho odborného tisku.

## Závěr

Ve svém článku jsem se soustředil na to, abych upozornil na některé problémy, které mají zvláště v počátečním období války velký význam. Možnost strategického překvapení nenadálým napadením je prakticky dána, a proto je třeba dále studovat všechny zvláštnosti, které z toho pro ozbrojené síly vyplývají. Nelze pokládat tyto složité problémy za vyřešeny jednou prací. Povinností všech vojenskovědeckých pracovníků musí být důkladně osvětlit všechny rysy počátečního období války, zhodnotit všechny činitele, kteří mají vliv na jeho průběh, a vyvodit závěry pro praktickou činnost vojsk. Závěry pro praktickou činnost musí být výsledkem každé vědecké práce, má-li sloužit k zvyšování obranyschopnosti země.

Zvláště bude třeba vědecky rozebrat možnosti strategického překvapení a způsoby, jak mu čelit, aby nepřítel nedosáhl v počátečním období války toho, k čemu nenadále napadení směřuje — rychlého vyřazení branných sil zničením a podlomením vojenskoekonomického potenciálu. Tak jako soudobá technika umožňuje uskutečnit strategické překvapení a dosáhnout ho, zrovna tak vytváří výhodné podmínky a možnosti, jak mu úspěšně čelit.